

6. Педагогічна майстерність: підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; за ред. І. А. Зязюна. – 3-тє вид., допов. і переробл. – К.: СПД Богданова А.М., 2008. – 376 с.
7. Семенов О. М. Педагогічна майстерність академіка Івана Зязюна: лінгвоаксіологічний аспект // Педагогічна майстерність академіка Івана Зязюна : зб. наук. пр. – К. : Богданова А. М., 2013. – 456 с. – С. 153-160
8. Тарасевич Н. Лицар педагогічної майстерності (Про видатного ректора і навчителя вчителів Івана Андрійовича Зязюна) / Н. Тарасевич, Л. Король // Рідний край. – 2009. – № 2. – С. 85-91.
9. Юрас І. І. Великий українець – філософ і педагог Іван Андрійович Зязюн / І. І. Юрас // Постметодика. – 2008. – № 1 (87). – С. 5-7.

В. Мозговий,
Відокремлений підрозділ
«Миколаївська філія Київського
національного університету
культури і мистецтва»,
м. Миколаїв

РЕЖИСУРА ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЇ ЯК ДИДАКТИЧНА УМОВА СВОБІДНОГО НАВЧАННЯ І УЧІННЯ

Режисура педагогічної дії як феномен сучасної педагогічної освіти і як комплекс засобів, способів, методів і форм налагодження результативної педагогічної взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу своїм існуванням та функціональним розвитком завдячує більш потужному педагогічному явищу – педагогічній майстерності. Успадкувавши завдання педагогічної майстерності, режисура педагогічної дії зробила спробу обґрунтувати, пояснити педагогічну дію/взаємодію основних суб'єктів освітнього процесу (учителя й учнів) з позиції особливого педагогічного мистецтва. Безумовно, що певною мірою похідними режисури педагогічної стали театральна педагогіка і конкретно театральна режисура. Однак сучасна педагогічна освіта здатна забезпечувати конкурентоспроможність своїх учителів за умови наукових інновацій, що стоять на межі декількох наук. Методологічне, теоретичне і практичне обґрунтування режисури педагогічної дії автором (В. Мозговим) реалізовано на основі синтезу педагогіки, театральної педагогіки, педагогіки мистецтва та психопедагогіки. На результативності такого підходу наголошував І. Зязюн, зазначаючи, що „Із загального складу принципів, методів, засобів і процедур методології педагогічної науки (виділяючи часткові підструктури) важливо окреслити передумови життєствердження театральної педагогіки як нової підструктури

дидактики в різних формах і видах освіти, зокрема педагогічної, найважливішої в системі освіти і виховання” [1, с. 67].

Режисура педагогічної дії створює активне середовище для особистісних і спільних творчих пошуків як учнів, так і вчителів. Відповідно, режисура педагогічної взаємодії та її суб'єкт-суб'єктна основа сприяють: усвідомленому розумінню учителем психологічних типажів учнів і навпаки – розумінню учнями психологічного типуажу учителя; формуванню професійних компетенцій учителя, які треба розвивати на засадах театральної педагогіки і розвиток творчих здібностей учнів, що в подальшому забезпечать формування відповідного особистісного досвіду; розвитку у вчителя почуття прекрасного в педагогічній дії як особливому мистецтві виховання та осмисленню учнями значущості навчання як процесу особистісного розвитку, у якому вчитель відіграє не останню роль. Наскрізна реалізація режисури педагогічної дії (функції) та її часткове використання (операції) не вимагають особливої професійної підготовки вчителя. Це – абсолютно звичайний урок, лекція або практичне заняття, на якому вчитель усвідомлено надає можливість дітям формувати вектори учіння, одночасно зберігаючи паритет навчання. Тобто вчитель йде за пізнавальним процесом учня, паралельно формуючи знанневий і практичний багаж з певного предмета.

Як ми (вчителі) змінюємося, заходячи до класу, лекційної аудиторії тощо? Чому одягаємо на себе маски з тією чи іншою гримасою, коли десь глибоко в душі хочемо залишатися дітьми. Адже щирість, безпосередність, правдивість, досвідченість – основні якості, здатні забезпечити нам успіх та результативність у педагогічній дії. А якщо до цих якостей додати педагогічний артистизм, педагогічну імпровізацію; уміння вибудовувати педагогічну ситуацію, педагогічний простір, педагогічний етюд, урок у соціоігровому стилі; реалізовувати педагогічно доцільний вчинок, педагогічне спілкування; формувати захоплюючу основу для навчального елемента, використовуючи темпоритм педагогічної дії, педагогічну драматизацію та педагогічну композицію – педагогічна взаємодія набуває зовсім іншої форми, у якій порозуміння і взаємодоповнення стають основою саморозвитку, самовдосконалення і самореалізації.

Щодо розуміння учнями феномену режисури педагогічної дії у межах сучасного освітнього процесу зазначимо, що фактор сприйняття/несприйняття пояснюється дуже просто – якщо учням цікаво

вони активно включаються у реалізацію запропонованої взаємодії. Тоді вчителю залишається лише підтримувати вибраний формат педагогічної, предметної, особистісної дії/взаємодії та супроводжувати освітній процес відповідними настановами, керуючись основами педагогічного партнерства. Якщо учні не сприймають такий формат взаємодії, вчителю зупинитися не варто, а треба шукати і підбирати до дітей той єдиний особливий ключик. Парадокс педагогічної професії полягає у тому, що ми вчителі довготривалий час виточуємо, відшліфовуємо, доводимо до досконалості ключик до сердець дітей, підлітків, юнаків і дівчат, молодих людей тощо. А коли довели його до досконалості і відкрили ті таємничі дверцята самотності людської, розуміємо, що цей ключик ми вже вдруге ніколи не використаємо. І починаємо все з початку... Кожен день наші вихованці чекають від нас чого нового. Якщо це складно реалізувати деякою мірою із предметними знаннями, то з нашою поведінкою, а в подальшому і взаємодією із вихованцями режисур педагогічної дії справиться за якихось 5-7 хвилин.

Якщо на перших етапах практичної реалізації режисури педагогічної дії у конкретних ситуаціях освітнього процесу вирішувалися завдання створення активної, цікавої, результативної взаємодії вчителя і учнів у межах сучасного уроку, то з часом вказаний феномен долучився до вирішення більш складних завдань філософії освіти – забезпечення особистісних свобод суб'єктів педагогічної взаємодії. Зазначимо, що зазначена проблема співзвучна з підходами щодо реалізації деяких ключових компонентів формули „Нової української школи”, а саме: „...умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно; педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками; орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм” [2, с. 11].

Свобода учня й учителя у межах освітнього процесу - не нова проблема. Ця проблема є наріжним каменем педагогіки із тих часів, коли вчитель почав замислюватися і шукати відповідь на споконвічне питання: „Чому вони (учні) не хочуть навчатися?”. Близько 400 років функціонує класно-урочна система і упродовж цього періоду ми (педагоги) не перестаємо її удосконалювати, весь час шукаючи нові методи та прийоми налагодження педагогічної взаємодії. У гонитві за стандартами, високими результатами навчання та створенням моделей учня, випускника школи,

вищого навчального закладу довготривалий час педагогіка втрачала осмислення основної місії – створення умов для гармонійного усебічного і свobodного розвитку особистості. Проте дитяча психіка, а потім як наслідок і дитяча поведінка, наскільки могла чинила опір цьому „педагогічному форматуванню”. Саме осмислення цього факту А. Макаренком спонукало його до формулювання проблеми, яка до сьогодні є актуальною у контексті вирішення завдання налагодження результативної педагогічної взаємодії, а саме: „Чому в технічних вузах ми вивчаємо опір матеріалів, а в педагогічних не вивчаємо опір особистості, коли її починаємо виховувати?” [3, с. 542].

Вирішенням цієї проблеми тривалий час був зайнятий автор-засновник педагогічної майстерності І. Зязюн. Обґрунтовуючи основи педагогічної майстерності, науковець одним із ключових елементів вказаного педагогічного феномену визначив гуманістичну спрямованість. Саме гуманістична спрямованість педагогічної майстерності дозволила сформулювати у подальшому філософську основу обґрунтування свободи особистості у просторі педагогічної дії. У „Філософії педагогічної дії” за авторством І. Зязюна зазначається, що гуманістична педагогіка позбавляється авторитаризму і диктатури, що розглядають людину об’єктом впливу, яка слухняно опановує те, що дає їй педагог, механічно і беззастережно виконує всі його вимоги. Їй притаманна орієнтація на педоцентристську модель освіти, у межах якої особистість стає центром „педагогічного всесвіту”, навколо якого рухаються освітньо-виховні засоби. Педагогічне керівництво здійснюється не прямо, а опосередковано, шляхом створення необхідних умов для розвитку вільної особистості [4, с. 145].

Режисура педагогічної дії, долучившись до реалізації свobodного навчання й учіння цілком обґрунтовано може бути відповідною дидактичною умовою названого процесу. Проблема усвідомлення свободи учнями і вчителем у межах реалізації завдань освітнього процесу – це не лише проблема педагогіки гуманізму. Це проблема морального, суспільного, громадянського, політичного виховання особистості у контексті суб’єкт-суб’єктної взаємодії. Вказаний перелік виводить означену проблему на геополітичний рівень функціонування вітчизняної освіти. Особливо це питання є актуальним у контексті подій, що відбуваються в державі за останні три роки – коли у свідомості

підростаючого покоління та вчителів, що долучаються до її формування, відбуваються активні пошуки та осмислення правди, гідності, національної приналежності. Ми усвідомлюємо значущість вказаної проблеми, але наголошуємо на тому, що ідеї свobodного навчання й учіння базуються на гуманістичних принципах, а тому педагогіка свободи не може бути використана як зброя у політичних ігрищах. Вона повинна стати підґрунтям для реалізації нової української нації і нової української школи – школи для дітей, учителів і батьків.

Література

1. Педагогічна майстерність : підручник / [І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.]; за ред. І. А. Зязюна. – 3-є вид., допов. і переробл. – К.: СПД Богданова А. М., 2008. – 376 с.
2. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / Упорядники: Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова, І. Коберник, В. Ковтунець, О. Макаренко, О. Малахова, Т. Нанаєва, Г. Усатенко, П. Хобзей, Р. Шиян // МОН України – Режим доступу: www.mon.gov.ua/activity/education
3. Макаренко А. С. Педагогическая поэма / Антон Семенович Макаренко. – М.: Педагогика, 1981. – 624 с.
4. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії: монографія / Іван Андрійович Зязюн. – Черкаси : ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. – 608 с.